

John Holt: Gyerekek bírósága egy fekete többségű szabad iskolában a 70-es években

január 3, 2013

(részlet John Holt: *Freedom and Beyond* c. könyvének *The Structure of Freedom* c. fejezetéből)

„Az egész rend-kérdés nagyon bonyolult. Mennyi szükséges belőle? Ha túl kevés van belőle, nagyon nehéz bármit is elvégezni, vagy bármibe belekezdeni. Ha túl sok, akkor viszont több idő megy el azzal, hogy fenntartsuk, mint azzal, hogy a gyerekekkel bármi értelmeset csináljunk. Egyesek sokkal jobban bírják a rendetlenséget, mint mások. Vannak, akik egyszerűen nem bírják elviselni. Ismertem egy ügyvédet, akinek az asztalán folyton hatalmas hegyekben álltak a papírhalmok, de ő mindig megtalálta azt, amelyiket épp kereste – láthatjuk, vannak, akik meglátják a rendet a látszólagos káosz mögött.

Mennyi rendet kell kieszközölnie egy felnőttnek a gyerekek között? Mennyi az, amit maguknak a gyerekeknek kell megteremteniük? Mennyi időt adhatunk nekik erre? Herndon a *The Way It Spozed To Be* ('Ahogy annak lennie kell') c. írásában kiemeli, hogy a legtöbb felnőtt sosem ad elég időt a gyerekeknek, hogy ők maguk teremtsék meg a saját rendjüket, mert úgy vélik, nem képesek arra, hogy a káosz felett úrrá legyenek. Így aztán arra a következtetésre jutnak, hogy erre egy gyerekközösség sem képes. De így sosem tudhatjuk meg, mi lett volna ha. Minden egyes alkalommal, amikor megpróbáljuk mi

magunk a gyerekek életét elrendezni, megfosztjuk őket attól a lehetőségtől, hogy bebizonyítsák, ők is képesek erre, magunkat pedig attól az élménytől, hogy tanuljunk abból, hogyan teszik ezt. Valamikor a tavalyi év során ezeket a sorokat vetettem papírra:

Nemrég meglátogattam egy szabad-iskolát, ami egy templom alagsori helységeibe vette be magát. Körülbelül 45 gyerek volt ott, pár tinédzser, de a legtöbbször 5 és 11-12 év közötti gyerek. Amikor odaértem, épp az ebédjüket költötték el. Fűlsiketítő volt a zaj.

A mennyezet alacsony volt és semmiféle zajfogó szigetelés nem volt a termekben, úgyhogy minden veszettül visszhangzott. A legtöbb gyereknek – szegény és főként fekete családokból valók voltak – iszonyú erős hangja volt. Azt nem lehetett éppen állítani, hogy szótlanok lettek volna. A legtöbbször folyamatosan toroka szakadtából ordított.

A még asztalnál ülő gyerekek nagyon barátságosak voltak. Nem csináltak nagy ügyet az érkezéséből, és amikor bemutatnak nagyon közvetlen stílusban fogadtak: nem fogták vissza magukat, nem vettek fel rejtőzködő pózt, nem játszották meg magukat. Egyszerűen őszintén és nyíltan néztek a szemembe.

Ebéd után szünet következett. Volt néhány szoba, amit játékokra tartottak fenn. Sok fiú háborúsdit játszott, géppisztollyal lövöldöztek egymást és a földre rogytak, ahogy azt a moziban meg a tévében látták. Hihetetlen energiájuk volt. A bútorok között ugráltak fel-alá, lőttek, ordítottak, elestek, felugrottak. Tettem erre valami megjegyzést az egyik tanárnak, mire ő: „Ó, igen! Egész nap bírnák ezt csinálni!”

Mai kifejezéssel élve, ezek a gyerekek mind „hiperaktívnak” lennének bélyegezve. Szédületesnek éreztem ezeket a gyerekeket. Nem sokkal azelőtt épp valami Montessori írás került a kezembe. Az jutott eszembe, hogy a Montessori-követők most azt mondanák, hogy ezek a gyerekek épp teljesen szétesnek, mert nincs fókus, középpont, cél az életükben, nem tanulják meg összegyűjteni és egy bizonyos irányba koncentrálni az energiájukat.

Aztán jött a Tárgyalás. Ebéd után az iskolai törvényszéket nézhettem meg. Ezt ők rendszeresen megtartották. Öt diák esküdt volt, akik egyben bíróként is szerepeltek. Vagyis ők irányították a bíróságot, de abban is ők ítélkeztek, ki bűnös, és milyen büntetést szabjanak ki rá. Az iskola igazgatója az asztal végében üldögélt, és nem nagyon szólt bele a dolgok folyásába, inkább csak a tekintélyt képviselte, ha netalán lázadás törne ki, legyen, aki elfojtja.

Érdemes megemlíteni, hogy a tárgyaláson jelenlévő gyerekek többsége sokkal fiatalabb volt, mint azok, akik Neill szerint már felelősen képesek részt venni a közösség és vezetőség munkájában. A bíróság hasonló volt a summerhilli Heti Gyűléshez: a gyerekek itt is „felhoztak” ügyeket egymás ellen. A summerhilli Heti Gyűlés bíróság és törvényhozó gyűlés egyben. Ez itt csak bíróság volt.

Az egyik gyereket azért rendelték bíróság elé, mert az egyik órán megütött és megrugdosott egy másikat. A bíróság rendkívül komolyan vette magát. A vádlott fiú egy kicsit „előadta magát” nekünk (egy másik látogatóval mentünk együtt), de ahogy telt az idő, egyre kevésbé. Nagyon óvatosan bánt a témával: mit

csinált és mit nem. Tipikus „nehéz eset” lett volna egy átlag iskolában, de még itt is gyakran. Mégsem volt az a benyomásom, hogy kistasztított lett volna, vagy, hogy a bírósági tárgyalást ő személye elleni szándékos macerának érezte volna. Nem próbált hazudni vagy csúsztatni. Amikor valaki azt állította, hogy egy könyvet is a másik fejéhez vágott, akkor nagyon felháborodott. Rendben van, megütötte és belé is rúgott, mert „beleütötte az orrát, abba, ami nem az ő dolga volt”, de hogy egy könyvet vágott volna a fejéhez! Nevetséges!

A büntetés viszonylag szigorú volt: két heti desszert és tornamegvonás. Azt nem tudom, mennyire vették komolyan a végrehajtást, volt-e ebben elnézés, esetleg meg is feledkeztek róla. A gyerek nagyon nehezen értette meg először, mit akarnak tőle: flegmán és rosszul fejezte ki magát, de amint megérezte, hogy mások komolyan veszik, elkezdett nagyon odafigyelni minden szavára, és próbálta megérteni, mi folyik körülötte. Igazi kemény dió volt, de nem feltételeztem róla, hogy veszélyeztetné a bírókat.

Az ügy másik szereplője: fehér és kistermetű fiú, aki nem volt hajlandó odébb állni, amikor a tanára – egy nyugdíjas tündéri kis hölgy – megkérte rá. A hölgyet tanúként idézték be, és ő azt állította, hogy az egész konfliktus részben az ő hibája volt. Semmi leereszkedő nem volt abban, ahogy ezt elmondta, és a bírók ugyanolyan komolysággal vették tudomásul a kijelentését, mint a gyerekekét. A kis fehér kölyök azt állította, hogy azért nem ment odébb, mert attól félt, hogy a másik gyerek, aki már előbb megfenyegette, felpofozza. A másik váltig állította, hogy ő olyat nem tett. A kis fehér kötötte az ebet a karóhoz, hogy de ő érezte, hogy meg fogja tenni. Az esküdtek folyamatosan arra kérték, hogy ezt bizonyítsa be, nem tudván, hogy mi bizonyítható és mi nem. Nem kellene a fiúkat ellátni egy jogi szakértő tanácsaival, hogy belátást nyerjenek

az igazi jogi világba? Attól félek, hogy vége-hossza nem lenne akkor a locsogásnak.

A kis fehér gyerek, azt hiszem, tényleg rettegett a másiktól, de nem tudta szavakba önteni, pontosan miért. Az ő büntetése ugyanaz volt, mint a másiké. Mindkét gyerek azt mondta, fellebbezni fog. Tovább nem követtem az eseményeket. Így aztán nem tudom, hány ember áll a bíróság elé átlagban.

Mielőtt hazamentek, közös éneklés volt. Annyira más volt ez, mint mikor a gyerekek sipító, remegő, de öntelt hangon előadják magukat az iskolában! (Ez alól kivétel volt az a gyerekcsapat, aki népdalokat adott elő egy fiatalemberrel a Children's Community Workshop Schoolban.) Ezek a gyerekek fantasztikus beleéléssel daloltak, akkor is hatalmas hangerejük volt, amikor a lányok vitték a szólamot, mert a fiúk épp nem tudták a szöveget – hát még amikor mindkét nem beszállt! Akármelyik középiskolát kenterbe verhetnék volna! Mintha ebbe ölték volna az energiájukat.

A gyerekek nagyon könnyedek voltak az érintéssel kapcsolatban. Lazán nekem dőltek az ebéd közben és a tárgyaláson is. Rám se néztek, hozzám se szóltak, nem csináltak ügyet belőle. Nem is próbáltak úgy tenni, mintha akarnának. Egyszerűen tetszett nekik, hogy egy náluk nagyobb testnek dőlhetnek neki.

Azt hiszem, bár biztos nem vagyok benne, hogy a bíróság gondolata a felnőttek agyában született meg, és a procedúrákat is ők dolgozták ki. De akkor is a gyerekek működtették, olyanok, akik a tárgyalás előtt egy perccel még a csillárról lógtak lefelé. Ki gondolta volna, hogy ugyanezek a gyerekek

ilyen őszinte komolysággal tudnak koncentrálni? Senki! Gondolhatta volna bármelyik józan ésszel megáldott ember, hogy az a gyerek, aki a lehangosabb, legvadabb volt az imént, pár perc múlva ilyen méltósággal fogja védeni magát a bíróság előtt, és a legkomolyabb büntetést ilyen jól fogadja? Soha! Egy átlagos iskolában hagyta volna magát ugyanez a gyerek megítéltetni és büntetést elfogadni nála kisebb és fiatalabb gyerekektől? Szinte biztos, hogy nem! És mi a helyzet a nyílt iskolák támogatóival? Tetszene nekik a szabad iskola gyakorlata? Félek, hogy sokuknak nem.”

Fordította: Miskolczi Zsuzsanna

Kapcsolódó oldalak:

- Fóti: Mivel foglalkozom mostanában? A válasz egyszerü: John Holttal
- John Holt: Szabadság és azon túl
- John Holt: Három félrevezető metafora
- Előszó és 7 fejezet Jerry Mintz: Szabadság és demokrácia az oktatásban c. könyvéből